

XLIX.

A kolozsvári Ekkla válasza Biró Sámuel fennebbi levelére.

Spectabilis ac Generose Domine Fautor et in Christo Frater Colendissime!

Praemissa Servitiorum nostrorum oblatione promptissima kegyelmed kedves levelét utolsó uapján elapsi mensis irottat ezelőtt kilenczed nappal igen kedvesen vöttük, elolvasása és felőle való beszélgetés, felesebb atyafiak jelenléti kívánván, az választételnek szükségesképpen haladékat kellett szenvedni, melyről is kegyelmedet atyafiságosan követtük. Legelsőbben azért az mi jó istenünknek tulajdonittuk az dicsőöséget, az kinek atyai gondviseléséből lőtt, hogy sulyos itéletinek járásában is, kevés számu, csekély és emberek előtt megvettetett értelmünket tartó atyafiságos gyülekezetünkben az Férjfiak el nem fogytanak, reménységünk s érdemünk felett találtattak eddigh is, ma is ez terhes időben találatnak, láttyuk az kik az Isten dücsöségére néző dolgokat, egyenes vállal, és elére látó szemekkel viselnék és forgatnák. Ilyenek az kegyelmed levelében feltétetet igen jeles és hasznos punctumok, ugymint Tekintetes Simon Mihály ur eő kegyelme haza szállításáról való végzésék, ugy egy közönséges helyen való Paedagogiumnak, vármegyék és székenként aprob scholáknak, és azokhoz illendő sőt szükséges fundusoknak felállítása és összeszerzése s bizonyos atyafiaknak nagyobb látásnak, hallásnak okáért, idegen országra való küldetések; végezetre az felállítandó jó rend megtartásának okáért Dioecesisenként rendelendő curatorok, vagy inkább inspectorok felől való elmélkedések; mely punctumokról való írása kegyelmednek annál dicséretesebb, mennél atyafiságosabb és azért nagy reménységgel is vagyunk minnyájan, hogy ezen jó feltételt Isten eő felsége dicséretes kimenettel és hasznos állandósággal fogja szeretni, ugy mint oly elmélkedést és feltételt, melyből nem valamely különös személy dicsősége kerekedgyék ki, hanem az közönséges gyülekezet java mozduljon elé, azért is tetszett kegyelmednek nem magától valamit indítani, hanem közönséges atyafiak (kiknek az üdvözítő maga jelenlétit fogatta) jóvallásából, elvárván egyszersmind nekünk is, kegyelmed szerető csekély atyafainak vékony tetszésünket, melyet is kegyelmedtől nagy becsülettel vévén, az mint következik írásban tétettünk.

Legelsőbben is azért az eghész dolgot intéztük ugymint valami érésre készülő gabonát, melynek gyükere az curatorok vagy inspectorok; éltető nedvessége az fundus, cikázása, szárban indulása az apró scholákkal edgyütt, az felállítandó székel-kereszturi Schola, magzása s érése az thordai és kolozsvári Gymnasiumok.

Az Curátoroknak vagy Inspectoroknak dolgát hasznosnak és szükségesnek itélljük kegyelmedekkel, perpetuitassában ugy tétzik nehézség lehet, mert minden ember azt nem érti, vagy érteni nem akarván, hogy azon hivatal nem titularis, hanem salutaris, non tam honoris, quam oneris, ha szintén miokból alkalmatlanná tetetik is annak megfelelni nehezségné mindazon álttal attól megválni; és így propter privatum praejudicium, laboraret bonum publicum: ha penig ugyan az emberbéli szükség azt hozza magával, hogy egy személy azon hivatalt tovább viselje edgy vagy két esztendőnél, legyen elég három, akkor bucsznék el, és ha szintén helyében csekélyeb atyafi, mintegy intercalariter választatik is, nem lesz olyan ártalmas, mintha ne talán valaki

találthatnánk, az ki az változhatatlansággal az közönséges jóban változást kívánna behozni, melynek az egész régi historiákban s még ma is példáit eleget látunk.

Az fundust az mi illeti, az olyan szükséges, mint az nedvesség az plánták éltetésére, ez felől kegyelmek elmékedését nem tudjuk. Levelében kegyelmed is ki nem tütte, de ha ambulatorium lészen, mely az atyafiaknak esztendőnként való jó akarattoktól s adakozásoktól függön, félő, hogy azokban gyakortabb fogyatkozás ne következék; nem külömben (sértődés nélkül mondot szó legyen.) mint az csekély tókra építettett, vagy az szélre kitétetett malmok forgásában, mellyet akár melly 'serény és vigyázó gazdanak is gondviselése sokszor elől nem vehet, jóvá nem tehet, példáit hazánkban eleget láttuk magunkon is éreztük: nem kételkedünk mindazonáltal abban, hogy kegyelmednek bölcs itéleti, mindezeket, mellyeket irunk, által nem látta volna.

Az vármegyék és székenként való scholák is igen szükségesek az Paedagogium szaporítására, de hogy azokban forgolodo tanitok, ugy mint falusi képes mesterek, az méltóságos statustól fügjenek, alig itillyük lehetségesnek lenni, közönségesen az atyafiakban gyakorlott és megrögzött praesumptio miatt, kik egy-két kalongja fizetéseknek igen sokat, kelletinél s az igazságnál többet tulajdonitván, kik, ha praxisban kellene az dolognak vétetődni, könnyebben romlanának, mint hajlanának.

Az kereszturi Paedagogium iránt edgj nehizséget látunk, ugy mint az Politiat néző tanításnak azon helyben való felemelkedését; az pedig a többi között két vagy három terhes okokból.

1.) Mert azon székej scholákban tanolt iffiak (szolljunk ugy az mint az dolog vagjon) többire teli Deákok, nyári parasztok; experientia nélkül lévén, alkalmatlanok azon tanításoknak megfogására.

2.) Az fundus is olly számos tanitoknak és ahoz való dolgoknak el-tartására elérkezik-é?

3.) Láttatik az Kolosváratt levő királyi fundationak is kissebbségére lenni, ha más helyeken fellejbb való tudományok tanittatnak és virágoznak, mint itt tanittatnak és virágoznak; és az aemulatio ugyan jó és dicséretes az eo rendiben; de felő, hogy az két tanító hely között collisiora ez uton ut ne nyittatnék, melly dolognak is szomorú példáját mások között hazánkban látbattyuk; Foelix quem faciunt aliena pericula Cautum. Talám elég volna ottan az Rethorikaig menni, az után az kik abban épületet vennének, tudományokban, értelmekben jobban meg férvén, experientiájok is több lévén, itten Kolosváratt azon Politiai tudományra tanittatnának ugy s ollyan személyly által, az mint kegyelmed írása tartya.

Továbbá hogy az kegyelmek jó vigyázása és gondviselése után fűben indult s szárban költ jó remenségű gabanának itten köztünk ez királyi fundatióban mind magzása, mind megérése, annál jobb moddal előmenetelt vehetne (melly meg kell vallanunk, hogy az mostani terhes idők folyása és tanitoknak kevés volta miatt, nem kevésé meghátráltatott, de micsoda társaság az, melly ez mostani változásokban nagyon nem szenvedett volna?) jelenti szándékát bizonyos atyafinak felső országokra való expeditiojáról olly véggel, hogy hasznos fáradozása után közinkben megtérvén, ha kívánnyuk a melly fogyatkozás mostan az scholai tanitokban vagon, vagy ezután is következhetik kipotoltathassák, melly kegyelmek hozzánk való jó akarattyaért az mi jó Istenünk mindkét élet szerént való áldását terjeszsze kegyelmekre, atyafiságosan ké-

vánnuk, és kérjük azon eo Felségét, hogy az mely jó munkát kegyelme-
ben elkezdett, vigye végben is az maga dicsőségére: az edgyet adgjuk hoz-
zá, hogj azon becsületes személy az ki léssen, mind most mind ennek után-
na kegyelmelek jo akarattjából, legyen ez Tiszt. mater Eccleának is hirével,
nemhogy abban kegyelmeleknek akarnank praescribálni, távol legyen! hanem
egjedül az szeretet és atyafiság kötelenek (:mely ha valaha köztünk gyakorol-
tatott, mostan kiváltképpen illik:) megmaradásának okáért.

Igen szivesen örültünk minnyajon az jo alkalmatosságon, mellyet ke-
gyelmed leveléből vöttünk; az mi kedves urunk s atyánkfia Tekintetes Simon
Mihály ur hazájába valo térése felől, melly munkát az Isten kegyelmelek fá-
radozása után szenteljen meg, és vigyen végben az eo kegyelme, és minnyaj-
junk sziveinek vigasztalására.

Végezetre kegyelmedet igen atyafiságosan követtjük, irásunknak akár
hoszszu s akár hibás voltáról; kegyelmed kívánságának mindenekben akarván
eleget tenni, tétettük ezeket irásban ollj véggel, hogy kegyelmed láthassa és
bizonyal elhihesse, hogy az megirt projectumnak, az mi gyülekezetünknek
csekély tagjai, legjenek nagjon javalloi és minden töllök kitelhető uton modon,
értellemmel, értékkel, ez után is álhatatosan maradjanak elősegillői; az edgyet
hozzá tévén hogy ha ngjan csak lehetséges léssen, minek előtte ez szent do-
log munkaban vétetődnék, tartassék edgj szemben való beszélgetés, holott ta-
lám bővebben, és haszasabban mindenekről vegezhetni, és laczik hogj ke-
gyelmed is leveleben azt javallja. Ezzel kegyelmedet ajánlván az mi jo Iste-
ntünknek gondviselésében, magunkat penig kegyelmed atyafiságos szeretetiben,
maradunk álhatatosan, mint eddigh is voltunk kész jo akaroi, az urban sze-
rető attyafiai

az Kolosvári mater Eccle Sz. Consistoriumának
Tagjai, Curatorival edgjütt kegyelmed szolgálái.

Eredetije van az Unitár. Vallásközönség levéltárában fasc. H. 23.

Közli: Benczédi Gergely.